

De mooiste treinreizen van de wereld

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Van Aleppo naar Akaba

Alexei Sayle

De beroemdste treinreis van de hele wereld, de treinreis waar iedereen weleens van heeft gehoord, was de oude Oriënt Express. Hoeveel mensen weten eigenlijk waar die reis eindigde? Dat is in de Syrische stad Aleppo, en op dat eindpunt van een geweldige treinreis hoopte ik aan een andere te beginnen – een reis die meſt Ottomaanse Rijk zijn, de Hejaz Spoorweg die van Damascus naar Medina liep. In 1907 was men eraan begonnen, maar hij werd nooit afgemaakt en tegen 1917 was er al bijna niets meer van over. Hij had beslist de kortste levensduur van alle spoorwegen van de hele wereld, maar is op zijn eigen wijze even beroemd als de Oriënt Express. De meeste mensen zullen de naam nog nooit hebben gehoord, maar ik weet zeker dat ze hem wel kennen als de spoorweg die herhaaldelijk door Laurens van Arabië werd opgeblazen. Mijn reis zou duidelijk maken wat er nog over was van deze spoorlijn die maar zo'n kort leven beschoren was.

Ik kwam voor een deel tot het maken van deze reis omdat ik een scepticus ben. Als pre-

sentatoren van reisprogramma's op de televisie worden geïnterviewd, zeggen ze vaak dingen zoals: 'Ja, ik weet wel dat het net lijkt alsof we gratis op vakantie gaan, maar zo is het helemaal niet. We moeten er behoorlijk hard voor werken.' Als je zo cynisch bent als ik, dan denk je: 'Ja hoor, het lijkt net alsof jullie een gratis vakantie hebben, omdat het ook zo is.' Dus toen de BBC mij vroeg om een aflevering van hun nieuwe serie *Great Railway Journeys of the World* te filmen, greep ik meteen mijn kans, vooral omdat ze mij deze treinreis door het Midden-Oosten aanboden. Wie zou niet graag genieten van het vooruitzicht in zuidelijke richting door Syrië en Jordanië te mogen trekken en onderweg wereldwonderen te kunnen bekijken, zoals het grote kruisvaardersfort van Krak des Chevaliers en Petra, de rozerode stad die half zo oud is als de tijd? Het klonk als een vakantie die voor mij gemaakt was. Ik was echter nog niet zo lang op pad, toen de vreselijke waarheid tot me doordrong: al die schrijvers van reisverslagen hadden de waarheid verteld! Je moet ontzettend vroeg opstaan en de hele dag ben je aan het werk. Omdat je een film maakt, sta je constant met je rug naar alle bezienswaardigheden. Zodra ze klaar zijn met

filmen, word je in een auto gestopt en ergens anders naartoe gereden. Je hebt geen moment om zelf eens rond te lopen. Je staat daar in de hitte en zegt iedere keer weer hetzelfde, doet iedere keer weer dezelfde stappen totdat de opnamen eindelijk naar de zin van de cameraman zijn. 's Avonds val je aan tafel met je gezicht in de shish kebabs in slaap.

Gelukkig wist ik dit niet toen ik vertrok. Ik kon van tevoren bijna niet slapen van spanning, en lag te piekeren hoe ik een speciale bijdrage aan deze film kon leveren. Ik ben zo'n westerling die denkt dat hij een bijzondere band heeft met de Arabische wereld en die zich daar op de een of andere manier thuis voelt. Sayle van Arabië, zoiets. Dingen die me in Afrika door het lint zouden laten gaan, roepen als ze door Arabische vrienden worden gedaan slechts een vriendelijke, toegeeflijke glimlach bij me op. Mijn Arabische vrienden in Engeland zijn echter allemaal goed opgeleide, stadse en kosmopolitische types en bovendien heb ik tot op heden maar heel weinig tijd doorgebracht in het Midden-Oosten. Ik vraag me dus af of mijn inschikkelijkheid en genegenheid wel bestand zullen zijn tegen een lange reis in moeilijke omstandigheden, waarbij ik het equivalent van

de gewone man op de bus naar de stad zal tegenkomen – de man op de kameel naar Jericho bijvoorbeeld.

Omdat mijn reis me naar een gebied zou voeren waar vroeger de wieg van onze beschaving stond en dat nu van enorm geopolitiek belang is, besteedde ik als voorbereiding natuurlijk de meeste tijd aan de vraag wat ik voor de camera zou dragen. Ten slotte besloot ik tot een lichtgewicht gabardine tropenpak in een soort steenkleur, een grijze Gap-trui met drie knopen en een paar hele mooie suède wandelschoenen van Scapino. Het hele ensemble werd letterlijk bekroond met een vlot canvas hoedje met een schattig omgeslagen rand – precies zo'n hoedje als van die beer die op zijn driewieler in het circus rondjes rijdt (alleen hoop ik dat u nooit naar zoiets barbaars zult gaan kijken). Dit was één van de vier verschillend gekleurde hoedjes die ik in Mallorca had gekocht, en op de voorkant was in veelkleurige katoen geborduurd: 'droomeiland Mallorca' – ze leken me perfect voor deze reis. Ik nam er twee mee, maar voordat ik Engeland uit was, begon alles al verkeerd te gaan zodat ze op Heathrow bij de incheckbalie van de Jordaanse luchtvaartmaatschappij terechtkwamen. Dus kwam ik zonder hoed in

Gaza aan of in ieder geval daar in de buurt. Koortsachtige telefoontjes naar Engeland hadden tot resultaat dat mijn twee overgebleven hoedjes en de oorspronkelijke meegenomen hoedjes (die bij Gevonden Voorwerpen boven water waren gekomen) allemaal per expresse werden verstuurd en de volgende dag in Damascus zouden aankomen. Alleen gebeurde dat niet. Weet u, dhl, Fed-Ex en de rest werken niet in Syrië – je moet gebruikmaken van een plaatselijk bedrijf. Als resultaat daarvan was het eerstvolgende bericht over de hoeden dat ze in Tuba waren en van plan waren daar een poosje te blijven omdat het de volgende dag vrijdag was (de Arabische sabbat), en de dag daarna viel het islamitisch Nieuwjaar. In Dubai zagen mijn hoedjes alle belangrijke toeristenattracties: ze gingen met een jeepsafari mee naar de Wadi Hatta en een halve dag op excursie naar de Jemeira Moskee. Ik zei tegen de hoedjes dat ze me in Damascus moesten opwachten. Ze gingen naar Aleppo en logeerden daar een aantal drukke dagen in het historische Baron Hotel. Ze brachten onder meer een bezoek aan de wereldberoemde Citadel. Uiteindelijk werden we in Amman in Jordanië weer verenigd. De rondzwervingen van mijn hoedjes zorgden

gedurende de eerste dagen van mijn reis voor heel wat afleiding, en dat was maar goed ook want ik bracht die dagen voornamelijk zittend op vliegvelden door, op onfatsoenlijke tijdstippen overdag of 's nachts zonder dat er een trein te zien was, totdat we eindelijk aankwamen op het beginpunt van onze eigenlijke reis.

Nadat de eigenlijke reis was begonnen, besepte ik al snel dat ik niet mee had moeten gaan. Voordat ik vertrok, dacht ik: Het wordt geweldig. Ik zal in allerlei interessante, primitieve treinen zitten. Ik zal met 10 een heleboel interessante vreemdelingen kunnen praten. Ik zal onafhankelijk zijn, teruggeworpen op mijn eigen innerlijke krachtbronnen. Zodra ik op het vliegveld van Damascus was geland, besepte ik dat ik (1) niet van primitieve treinen houd, (2) er een hekel aan heb om met vreemdelingen te praten, en (3) geen innerlijke krachtbronnen bezit. Dat doe ik nou altijd. Ik denk vast dat ik iemand anders ben. Ik weet niet wie die kerel is, die vent die zo graag een niks-is-mijte-gek-ontdekkingsreizigerstype is. Ik ben het in ieder geval niet.

Ik geloof trouwens dat ik de kerel gevonden heb die me altijd dit soort moeilijkheden bezorgt. Ik ontdekte hem in de vertrekhal van het

vliegveld in Damascus. Voordat we aan onze treinreis konden beginnen, moesten we eerst naar Damascus vliegen en daar een vliegtuig naar Aleppo nemen. Het filmteam van de BBC en ik moesten om drie uur 's morgens opstaan. Mijn eerste reactie op dit bericht was: 'Bedoel je dat het 's ochtends vroeg ook weleens drie uur is?' Een uur later waren we nog niet bij de douane met al onze zilveren kisten, die de filmapparatuur bevatten, en niemand van ons had het flauwste idee wanneer ons vliegtuig eigenlijk zou vertrekken. Nou, voor zover ik me kan herinneren had ik nog nooit eerder in mijn leven om vier uur 's morgens wakker rondgelopen, maar op dit tijdstip van de vroege morgen scheen ik een heel ander mens te zijn. Ik haalde voor iedereen koffie bij de snackbar die ik ontdekte, ik hielp met het sjouwen van de lichtere apparatuur die de röntgenband op en weer af moest, en bovendien hield ik iedereen wakker en in een goed humeur door het opzeggen van komische monologen uit oude cabaretten. De leden van het filmteam wisten niet hoe ze het hadden en ze vroegen zich af waar die chagrijnige, akelige, absoluut niet behulpzame zeurpiet was gebleven waar ze het anders altijd mee moesten stellen. Dat moest het zijn. Tussen

laten we zeggen vier uur en kwart voor zeven 's morgens ben ik die kerel die eigenlijk graag ontdekkingsreiziger wil zijn. Als ik slaap ben ik een vriendelijke, open, fijne kerel aan wie je met alle plezier je leven zou toevertrouwen. Als iemand eens een video van me zou maken terwijl ik slaap, dan zou u me waarschijnlijk zien lachen, knikken, geestige opmerkingen maken en Plutarchus vertalen uit het oorspronkelijke Latijn. Behalve als u om middernacht naar mijn huis toe komt, zult u die kerel nooit ontmoeten.

De eigenlijke reis begon in Aleppo, niet echt bekend bij ons westerlingen, maar eens was dit een van de grootste steden van het Oosten. Ze pretendeert de oudste stad ter wereld te zijn. Ik weet dat andere steden zoals Amman en Milton Keynes die eer ook voor zichzelf opeisen, maar Aleppo staat vrij sterk. En nu heeft de stad, dankzij de valutabeperkingen, ook enkele van de oudste auto's in de hele wereld. Waar u ook naartoe gaat, overal wordt u bijna overreden door oude Chevrolets, Austins, Peugeot's en Studebakers. Het is een voorrecht om door een van hen te worden geblesseerd. Aleppo was het punt van samenkomst van de twee grote handelsroutes naar het Westen – de Zijderoute en de Specerijenroute. Het is altijd een smelt-

kroes geweest van Koerden, Armeniërs, christenen, joden en Arabieren, die letterlijk onder één dak bij elkaar werden gebracht in de grote soek of markt die 20.000 vierkantemeter van Aleppo's drukke straten beslaat. Om al deze redenen kwam hier het eindpunt van de Oriënt Express te liggen, dus leek het voor mijn reis een goed punt om te starten.

We logeerden in het Baron Hotel, eens wereldberoemd omdat het werd gebouwd om onderdak te bieden aan de reizigers op de Oriënt Express. Nu wordt meestal vriendelijk gezegd dat het enigszins achteruit is gegaan. De trots en glorie van de eigenaresse, Sally Mazioumian, is het gehavende gastenboek dat zich laat lezen als een *Who's Who* aan het begin van de twintigste eeuw: T.E. Lawrence natuurlijk (daar komt u hier niet onder uit), Agatha Christie (die hier in het hotel *Murder on the Orient Express* schreef, terwijl haar man de dode steden om Aleppo heen aan het opgraven was), Theodore Roosevelt, Charles Lindbergh enzovoorts enzovoorts. Ze staan er allemaal in en bovendien nog een hele partij mensen van wie u nog nooit heeft gehoord, maar die in hun tijd hele beroemdheden waren. 'Dat is Graaf Ostrowsky,' zegt Sally dan, 'de beroemde kano-